

INSTYTUT
OCHRONY
ŚRODOWISKA

INSTYTUT
NA RZECZ
EKOROZWOJU

**Prognoza oddziaływania na środowisko
projektu Programu Operacyjnego
Rozwój Polski Wschodniej na lata 2007-2013**

I etap prac:

Raport metodologiczny

Opracowanie wykonywane na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego

Umowa nr DKS/DEF-IV/POPT/381/06

Autorzy:

mgr Małgorzata Hajto

mgr Krzysztof Kacprzyk

mgr Jolanta Kamieniecka

dr inż. Zbigniew Karaczun

dr Andrzej Kassenberg

dr Aleksander Kędra

dr Grzegorz Rąkowski

dr inż. Urszula Rzeszot (lider projektu)

mgr Bożenna Wójcik

Warszawa, październik 2006 r.

Spis treści:

Wstęp	3
Metodyka badań.....	4
Sposób pracy.....	8
Tok postępowania.....	9
Podstawowe obszary problemowe oceny.....	11
Forma końcowa raportu z Prognozy	12
<i>Załącznik</i>	13

**Prognoza oddziaływania na środowisko projektu
Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej na lata 2007-2013
RAPORT METODOLOGICZNY**

Wstęp

Niniejszy Raport metodologiczny stanowi efekt wstępnych prac nad *Prognozą oddziaływania na środowisko projektu Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej na lata 2007-2013 (PO RPW)* i (zgodnie z wymogami zawartymi w Załączniku 3 do umowy na wykonanie tej *Prognozy* zawartej pomiędzy Ministerstwem Rozwoju Regionalnego a Liderem Konsorcjum, Instytutem Ochrony Środowiska) zawiera informacje nt. koncepcji prac nad *Prognozą*, opis metodologii jaka będzie wykorzystywana oraz zidentyfikowane przez ekspertów zespołu wykonującego *Prognozę* podstawowe obszary problemowe, które zostaną poddane ocenie.

Przedmiotem oceny w ramach *Prognozy oddziaływania na środowisko* będzie projekt Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej na lata 2007-2013. Ocenie poddany zostanie projekt Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej na lata 2007-2013 w wersji nr 4 z 25 lipca 2006 r., zaakceptowanej przez Radę Ministrów, udostępnionej do konsultacji społecznych na stronie internetowej Ministerstwa Rozwoju Regionalnego.

Przy wykonywaniu *Prognozy oddziaływania na środowisko PO RPW* wykorzystywane będą dotychczasowe doświadczenia obu instytutów tworzących Konsorcjum oraz ich ekspertów z prac nad prognozami oddziaływania na środowisko odnoszącymi się do różnych dokumentów strategicznych. Stosowana w tych pracach metodyka oceny potencjalnych skutków środowiskowych ewentualnej realizacji zamierzeń zapisanych w dokumentach strategicznych wypracowana została po raz pierwszy w Polsce w roku 2002 podczas prac wykonywanych na zasadzie projektu pilotażowego, z inicjatywy Regionalnego Centrum Ekologicznego na Europę Środkową i Wschodnią (REC), nad „*Ramową strategiczną oceną oddziaływania na środowisko Narodowego Planu Rozwoju na latach 2004-2006*”¹, w których to pracach brali udział eksperci obu tworzących Konsorcjum instytutów. Metodyka ta udoskonalana była następnie przez zespół Instytutu na rzecz Ekorozwoju w trakcie prac nad „*Prognozą oddziaływania na środowisko projektu Strategii Rozwoju Turystyki na lata 2007-2013*”² i „*Prognozą oddziaływania na środowisko projektu Narodowej Strategii Rozwoju Regionalnego na lata 2007-2013*” (NSRR)³, a przez Instytut Ochrony Środowiska w trakcie prac nad „*Prognozą oddziaływania na środowisko projektu*

1 *Ramowa strategiczna ocena oddziaływania na środowisko Narodowego Planu Rozwoju na lata 2004 – 2006*. Kacprzyk K., Karaczun Z., Kassenberg A. (kierownik zespołu), Rzeszot U., Wójcik B.. Konsultant ze strony REC – Dušik J. Koordynator ze strony REC – Koziarek M., Polskie Biuro Regionalnego Centrum Ekologicznego na Europę Środkową i Wschodnią (REC). Warszawa, listopad 2002r.

2 *Prognoza oddziaływania na środowisko projektu Strategii Rozwoju Turystyki na lata 2007-2013*. Kamieniecka J., Kamieniecki K., Karaczun Z., Kassenberg A. (kierownik zespołu), Kędra A., Wójcik B. Współpraca Zadurska M. Instytut na rzecz Ekorozwoju, Warszawa, kwiecień 2005.

³ *Prognoza oddziaływania na środowisko projektu Narodowej Strategii Rozwoju Regionalnego na lata 2007-2013*. Kamieniecka J., Kamieniecki K., Karaczun Z., Kassenberg A. (kierownik zespołu), Kędra A., Kistowski M., Polski J., Wójcik B. Współpraca Zadurska M. Instytut na rzecz Ekorozwoju, Warszawa, październik 2005.

**Prognoza oddziaływania na środowisko projektu
Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej na lata 2007-2013
RAPORT METODOLOGICZNY**

Narodowych Strategicznych ram Odniesienia na lata 2007-2013”⁴ przeprowadzonych na zlecenie Ministerstwa Gospodarki i Pracy oraz Ministerstwa Rozwoju Regionalnego. Na użytek każdego z ocenianych dokumentów metoda pracy była modyfikowana i dostosowywana do specyfiki danego dokumentu, w tym do jego tematyki i stopnia ogólności.

Przy opracowywaniu wspomnianej powyżej metodyki oceny potencjalnych skutków środowiskowych ewentualnej realizacji zamierzeń zapisanych w dokumentach strategicznych, a która będzie miała zastosowanie przy niniejszej *Prognozie*, uwzględniono zasadę zapisaną w art. 5 Konstytucji RP, a więc, że „Rzeczpospolita Polska zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”. Oznacza ona iż sprawy ochrony środowiska należy rozpatrywać w szerszym kontekście zasad zrównoważonego rozwoju, co jest szczególnie istotne w przypadku oceny dokumentów o charakterze strategicznym.

Dla potrzeb *Prognozy oddziaływania na środowisko PO RPW* wykorzystywane będą także zalecenia zawarte w opublikowanym w lutym 2006 r. podręczniku wykonywania ocen strategicznych dla dokumentów związanych z realizacją polityki spójności zalecanym przez Komisję Europejską pt. „*Handbook on SEA for Cohesion Policy 2007-2013*”. Autorzy tego poradnika zalecają m.in. stosowanie modelu oceny realizacji celów (tzw. „*objective-led appraisal*”), który jest pomocny do wskazywania sposobu włączania aspektów środowiskowych w strukturę dokumentu poddawanego ocenie.

Przy ustalaniu szczegółowej metodyki prac nad *Prognozą oddziaływania na środowisko PO RPW* oraz ich zakresu uwzględnione zostały wymogi postawione tej *Prognozie* przez Zamawiającego, a przedstawione w Załączniku Nr 3 do umowy na wykonanie *Prognozy* zawartej pomiędzy Ministerstwem Rozwoju Regionalnego a Liderem Konsorcjum – Instytutem Ochrony Środowiska oraz wymogi stawiane tego typu prognozom w Ustawie Prawo ochrony środowiska (art. 41 ust. 2 i 2a).

Metodyka badań

Prace nad *Prognozą PO RPW* prowadzone będą przez zespół ekspertów reprezentujących obie instytucje tworzące Konsorcjum.

Przeprowadzone badania obejmują następujące działania:

- ♦ analizę oraz ocenę stopnia i sposobu uwzględnienia aspektów środowiskowych i zagadnień zrównoważonego rozwoju we wszystkich częściach projektu *Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej 2007-2013* (PO RPW);
- ♦ ocenę potencjalnych skutków środowiskowych działań proponowanych w PO RPW w ramach poszczególnych priorytetów;

⁴ *Prognoza oddziaływania na środowisko projektu Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia na lata 2007-2013*. Błaszczyk P., Cichoński Z., Kacprzyk K., Sadowski M. (kierownik zespołu), Rąkowski G., Rzeszut U. Instytut Ochrony Środowiska, Warszawa, wrzesień 2006.

**Prognoza oddziaływania na środowisko projektu
Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej na lata 2007-2013
RAPORT METODOLOGICZNY**

- ♦ przygotowanie rekomendacji dla zespołu opracowującego PORPW, do wykorzystania przy opracowywaniu końcowej wersji PO RPW, w ramach których zostaną zaproponowane rozwiązania mające na celu zapobieganie negatywnym oddziaływaniom na środowisko lub ograniczanie skali oddziaływania jakie mogłyby wynikać z realizacji PO RPW oraz wzmocnienie oddziaływań pozytywnych, w tym (jeżeli będzie taka potrzeba) rozwiązania alternatywne do rozwiązań zawartych w projekcie dokumentu PO RPW oraz rozwiązania prośrodowiskowe jakie mogłyby być wprowadzone do tego Programu.

Prognoza oddziaływania na środowisko projektu Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej przygotowana zostanie zgodnie z wymogami stawianymi tego typu prognozom w Ustawie Prawo ochrony środowiska (art. 41 ust. 2 i 2a). Będzie więc zawierać: informacje o

- zawartości, głównych celach projektowanego dokumentu oraz jego powiązaniach z innymi dokumentami, określać, analizować i oceniać istniejący stan środowiska oraz potencjalne zmiany tego stanu w przypadku braku realizacji projektowanego dokumentu, określać, analizować i oceniać stan środowiska na obszarach objętych przewidywanym znaczącym oddziaływaniem, określać, analizować i oceniać istniejące problemy ochrony środowiska istotne z punktu widzenia projektowanego dokumentu, w szczególności dotyczące obszarów chronionych (w tym obszary Natura 2000), określać, analizować i oceniać cele ochrony środowiska ustanowione na szczeblu międzynarodowym albo krajowym, istotne z punktu widzenia projektowanego dokumentu, oraz sposoby, jak te cele i inne problemy środowiska zostały uwzględnione podczas opracowywania dokumentu,
- określać, analizować i oceniać przewidywane znaczące oddziaływania na środowisko, przedstawiać rozwiązania mające na celu zapobieganie, ograniczanie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań na środowisko, mogących być rezultatem realizacji projektowanego dokumentu, przedstawiać (jeżeli będzie to zasadne) rozwiązania alternatywne do rozwiązań zawartych w projektowanym dokumencie wraz z uzasadnieniem ich wyboru oraz zawierać opis metod dokonania oceny prowadzącej do tego wyboru, w tym także wskazania napotkanych trudności wynikających z niedostatków techniki lub luk we współczesnej wiedzy, zawierać informacje o metodach zastosowanych przy sporządzaniu oceny, zawierać informacje o przewidywanych metodach analizy realizacji projektowanego dokumentu, zawierać informacje o możliwym transgranicznym oddziaływaniu na środowisko, zawierać streszczenie sporządzone w języku niespecjalistycznym.

W raporcie z *Prognozy* znajdzie się zarówno ocena samego dokumentu PO RPW, jak i ocena potencjalnych skutków wdrażania jego zapisów, a więc realizacji przedsięwzięć, które będą w jego ramach finansowane.

W ramach oceny dokumentu PO RPW udzielone zostaną odpowiedzi m.in. na następujące pytania badawcze:

- 1) Czy diagnoza stanu oraz analiza słabych i mocnych stron oraz szans i zagrożeń (SWOT) traktowane jako uwarunkowania rozwoju obszaru Polski Wschodniej zostały przygotowane w kontekście zasad zrównoważonego rozwoju?

**Prognoza oddziaływania na środowisko projektu
Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej na lata 2007-2013
RAPORT METODOLOGICZNY**

- 2) Czy w dokumencie PO RPW ma miejsce integracja treści dokumentu, w tym celów horyzontalnych i celów szczegółowych, z wymogami ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju?
- 3) Czy zostały zaproponowane cele środowiskowe?
- 4) Czy cel główny PO RPW oraz jego cele szczegółowe w wystarczającym stopniu uwzględniają zagadnienia związane ze zrównoważonym rozwojem i ochroną środowiska oraz czy są one zintegrowane (spójne) ze „Strategią zrównoważonego rozwoju Unii Europejskiej”, „VI Programem działań Unii Europejskiej na rzecz środowiska”, „Strategią ochrony środowiska. Cele, zadania i priorytety na lata 2007-2013 z perspektywą do roku 2020 - synteza”, „Polityką ekologiczną państwa” oraz z „Krajową strategią ochrony i umiarkowanego użytkowania różnorodności biologicznej wraz z programem działań”?
- 5) Czy proponowane rozwiązania prawne i instrumenty finansowe będą sprzyjać realizację prośrodowiskowych celów i działań?
- 6) Czy (i jeśli tak, to na ile) zostało skwantyfikowane negatywne oddziaływanie na środowisko proponowanych przedsięwzięć?
- 7) Czy jest przewidywany, wraz z udziałem społecznym w procesie podejmowania decyzji, system oceny oddziaływania na środowisko proponowanych działań (przed ich wdrożeniem)?
- 8) Czy proponowany system monitorowania i ewaluacji realizacji PO RPW zawiera elementy związane ze zrównoważonym rozwojem i ochroną środowiska (przede wszystkim czy proponuje się odpowiednie do tego wskaźniki)? Czy zostały zaproponowane wskaźniki zrównoważonego rozwoju?
- 9) Czy jest przewidywane zamawianie „zielonego” zaopatrzenia przez publiczne i prywatne instytucje?
- 10) Czy dokument został poddany szerokiej konsultacji, a jej wyniki są w nim odzwierciedlone?
- 11) Czy w aspekcie zrównoważonego rozwoju planowane w PO RPW działania w poszczególnych sektorach nawzajem się wspomagają?
- 12) Czy zostały zaproponowane ekologiczne kryteria wyboru projektów?
- 13) Czy w kontekście zrównoważonego rozwoju występuje zgodność pomiędzy diagnozą, celami i wskaźnikami monitoringu?
- 14) Czy została dostrzeżona i uwzględniona rola służb ochrony środowiska?

Natomiast w ramach oceny potencjalnych skutków działań planowanych w ramach poszczególnych kierunków analizowane będą następujące zagadnienia:

- 1) Czy realizacja PO RPW będzie sprzyjać harmonizacji celów ochrony środowiska z działaniami w innych sektorach oraz czy realizacja PO RPW prowadzić będzie do prośrodowiskowych zmian w strukturze gospodarki?
- 2) Czy proponowane rozwiązania przyczynią się do efektywnego wykorzystywania zasobów naturalnych, w tym do zmiany wzorców konsumpcji i produkcji oraz do zarządzania popytem na te zasoby?
- 3) Czy proponowane rozwiązania przyczynią się do zastępowania wykorzystania zasobów nieodnawialnych zasobami odnawialnymi?
- 4) Czy proponowane rozwiązania przyczynią się do upowszechniania stosowania prośrodowiskowych technologii, wdrażania rozwiązań eko-innowacyjnych (rozwoju eko-innowacyjności) oraz promowania wszelkich form zarządzania środowiskowego w różnych dziedzinach gospodarki?

**Prognoza oddziaływania na środowisko projektu
Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej na lata 2007-2013
RAPORT METODOLOGICZNY**

- 5) Czy planowane działania przyczynią się do równoważenia rozwoju poprzez stosowanie charakterystycznych dla poszczególnych sektorów środków eliminujących albo zmniejszających negatywne oddziaływanie proponowanych przedsięwzięć na środowisko, wraz z monitorowaniem ich wdrażania?
- 6) Czy planowane rozwiązania przyczynią się do poprawy, czy do pogorszenia stanu:
 - a. powietrza
 - b. środowiska akustycznego i zjawisk związanych z promieniowaniem,
 - c. wód powierzchniowych i podziemnych,
 - d. powierzchni ziemi?
- 7) Czy proponowane rozwiązania uwzględniają potrzebę ochrony przyrody i krajobrazu i czy będą sprzyjać albo zagrażać tworzeniu oraz właściwemu funkcjonowaniu systemu obszarów chronionych Natura 2000?
- 8) Czy proponowane rozwiązania wpłyną na zdrowie ludzi, a jeśli tak, to w jaki sposób oraz czy przyczynią się do propagowania/zapewniania zdrowia środowiskowego?
- 9) Czy proponowane rozwiązania przyczynią się do zachowania wartości kulturowych Polski Wschodniej?
- 10) Czy proponowane rozwiązania będą się przyczyniać do tworzenia podmiotom gospodarczym warunków do uczciwej konkurencji w dostępie do ograniczonych zasobów środowiska i możliwości odprowadzania zanieczyszczeń?
- 11) Czy proponowane rozwiązania przyczynią się do podnoszenia świadomości ekologicznej?
- 12) Czy proponowane rozwiązania sprzyjać będą zrównoważonemu gospodarowaniu przestrzenią, a tym samym przyczynią się do poprawy ładu przestrzennego?
- 13) Czy realizacja proponowanych rozwiązań PO RPW będzie negatywnie oddziaływać na środowisko poza granicami kraju?

Narzędzia badawcze

Analizę potencjalnych skutków realizacji zapisów PO RPW Zespół zamierza przeprowadzić wg listy kryteriów odzwierciedlających najistotniejsze procesy świadczące o realizacji zrównoważonego rozwoju i dbałości o środowisko, a związanych z powyższymi pytaniami. Analiza ta ma pozwolić przede wszystkim na odpowiedź, czy realizacja zaproponowanych w Programie celów i działań pozwoli na:

- zachowanie możliwości odtwarzania zasobów naturalnych;
- efektywne (racjonalne) użytkowanie zasobów nieodnawialnych i dążenie do zastępowania ich substytutami;
- stopniowe eliminowanie z procesów gospodarczych oraz z innych zastosowań substancji niebezpiecznych i toksycznych;
- ograniczanie uciążliwości działalności gospodarczej dla środowiska i nieprzekraczanie granic wyznaczonych jego odpornością;
- stałą ochronę i odtwarzanie, jeżeli istnieje taka potrzeba i możliwość, różnorodności biologicznej na czterech poziomach jej organizacji – krajobrazowym, ekosystemowym, gatunkowym i genowym;
- tworzenie podmiotom gospodarczym warunków do uczciwej konkurencji w dostępie do ograniczonych zasobów i możliwości odprowadzania zanieczyszczeń;
- dążenie do zapewnienia poczucia bezpieczeństwa ekologicznego jednostkom ludzkim, rozumianego jako tworzenie warunków sprzyjających zdrowiu fizycznemu, psychicznemu oraz wzmocnieniu więzi społecznych, w tym tworzenia kulturowych więzi lokalnych;

**Prognoza oddziaływania na środowisko projektu
Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej na lata 2007-2013
RAPORT METODOLOGICZNY**

- uspołecznienie procesów podejmowania decyzji dotyczących rozwoju i środowiska (zwłaszcza lokalnego).

W pierwszym etapie przeprowadzanej analizy badane będzie występowanie zależności pomiędzy przyjętymi kryteriami, a proponowanymi priorytetami i działaniami PO RPW, a następnie zidentyfikowane związki będą oceniane z punktu widzenia ich siły (czy jest duża, średnia, czy mała) i charakteru oddziaływań (czy identyfikowane skutki uznaje się za negatywne czy pozytywne), przy uwzględnieniu stopnia niepewności co do formułowanych wniosków. Siła i ocena tych związków, w miarę możliwości i posiadanego zasobu wiedzy, przedstawiona zostanie wg następującej skali:

- Wysoce prawdopodobne, że tak się zdarzy;
- Prawdopodobne, że tak się zdarzy;
- Przeważnie należy przyjąć, że tak może się zdarzyć, choć może to nie mieć miejsca;
- Biorąc pod uwagę dzisiejszy stan wiedzy nie należy spodziewać się że to nastąpi.

Wyniki analiz przedstawiane będą w następujący sposób:

- Krótka odpowiedź na pytania stanowiące kryteria oceny;
- Komentarz do przedstawionej oceny zawierający jej uzasadnienie;
- Rekomendacje, w tym propozycje rozwiązań alternatywnych (jeżeli będą potrzebne).

Sposób pracy

Przy wykonywaniu Prognozy zespół wykorzystywać będzie przede wszystkim następujące metody pracy:

- 1) metodę iteracyjną, czyli metodę kolejnych przybliżeń - będzie się ją stosować do oceny całego dokumentu PO RPW oraz proponowanych w jego ramach rozwiązań w obrębie poszczególnych priorytetów Programu przy pomocy zestawu kryteriów przygotowanych w oparciu o zasady zrównoważonego rozwoju oraz rozpoznanie problemów środowiskowych kraju;
- 2) metodę burzy mózgów - będzie stosowana podczas roboczych spotkań zespołu ekspertów wykonujących *Prognozę* gdy dokonywany będzie wybór kryteriów oceny oraz wybór istotnych zależności, które mają być podstawą oceny a także dyskutowane będą wyniki oceny i propozycje rekomendacji;
- 3) metodę konsultacji i weryfikacji wyników prac – polegać będzie na konsultacjach z Zamawiającym, weryfikacji wyników pracy przez koreferentów, opiniowaniu projektu raportu przez Zamawiającego, Ministerstwo Środowiska i Główny Inspektorat Sanitarny oraz na poddaniu projektu raportu z *Prognozy* konsultacjom społecznym organizowanym przez Zamawiającego.

Tok postępowania

Właściwe prace nad *Prognozą PO RPW* mające na celu ocenę potencjalnych skutków środowiskowych wspierania proponowanych w PO RPW działań w ramach poszczególnych priorytetów Programu (realizowane po przekazaniu Zamawiającemu niniejszego raportu metodologicznego) rozpoczną się od szczegółowej analizy projektu dokumentu, który ma zostać poddany ocenie oraz od zbierania brakujących danych i informacji potrzebnych do dokonania jego oceny. Prace zespołu podzielone będą na kilka etapów – w kolejnych fazach prac podejmowane będą następujące działania:

Etap I – Ustalenie listy kryteriów do oceny priorytetów i działań PO RPW:

Podstawą wyboru kryteriów do oceny PO RPW będą listy kryteriów zastosowanych przy ocenach projektu Narodowej Strategii Rozwoju Regionalnego na lata 2007-2013 (30) i projektu Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia na lata 2007-2013 (26), które jako pytania badawcze opracowane zostały na podstawie wcześniejszej listy 52 zsyntetyzowanych kryteriów wypracowanych w ramach prac nad wspomnianą „*Ramową strategiczną oceną...*”, a które sformułowano na podstawie analizy ponad 100 dokumentów strategicznych - aktów prawnych Polski i Unii Europejskiej, ekologicznych konwencji międzynarodowych, których Polska jest stroną oraz najistotniejszych dokumentów o charakterze polityk i strategii z dziedziny ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju przyjętych w Polsce i w Unii Europejskiej. W pracach nad budowaniem pierwszej listy kryteriów wykorzystywane też były kryteria służące ocenie integracji polityk sektorowych z polityką ekologiczną wypracowane przez Europejskie Biuro Ochrony Środowiska i Instytut na rzecz Ekorozwoju⁵ oraz kryteria stosowane przez instytucje europejskie do oceny postępów we wdrażaniu rozwoju zrównoważonego i ochrony środowiska. Po szczegółowej analizie dokumentu, który poddany zostanie ocenie, a więc projektu PO RPW, w wyniku dyskusji zespołu wykonującego *Prognozę* wybrane zostaną przez ekspertów kryteria do oceny PO RPW. Sformułowane będą one w formie pytań badawczych i podzielone zostaną na następujące trzy grupy:

- ♦ Kryteria formalne do oceny dokumentu PO RPW jako całości, z punktu widzenia zagadnień istotnych dla ochrony środowiska i realizacji zrównoważonego rozwoju.
- ♦ Kryteria ogólne do oceny przede wszystkim stopnia wdrażania zasad rozwoju zrównoważonego oraz tego na ile przyjazne dla środowiska są proponowane w PO RPW działania.
- ♦ Kryteria szczegółowe do oceny bezpośredniego wpływu planowanych działań na stan różnych elementów środowiska.

5 Kamieniecki K. (red.) *Ekoinnowacyjność dokumentów strategicznych. Próba oceny*. Raport 1/2001. Instytut na rzecz Ekorozwoju. Warszawa, 2001.

**Prognoza oddziaływania na środowisko projektu
Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej na lata 2007-2013
RAPORT METODOLOGICZNY**

Etap II – Ustalanie stopnia zależności między kryteriami a priorytetami i działaniami zapisanymi w PO RPW

Po dokonaniu wyboru kryteriów do oceny PO RPW przygotowana zostanie matryca do oceny interakcji pomiędzy kryteriami a działaniami (w ramach poszczególnych priorytetów Programu). Przy pomocy tej matrycy dokonana zostanie ocena istnienia i stopnia zależności między kryteriami oraz priorytetami i działaniami – stopień tej zależności oceniany będzie w skali od 0 do 3, gdzie 3 będzie uznawane za silną zależność, a 0 za brak zależności lub za zależność tak małą, że może ulec pominięciu. Następnie zależności te zostaną uznane za pozytywne lub negatywne z punktu widzenia celu opracowania *Prognozy*. Ocena ta przeprowadzona zostanie odrębnie przez wszystkich członków zespołu wykonującego *Prognozę*, dla wszystkich pól matrycy, po czym przygotowana zostanie zbiorcza matryca, na której zaznaczone zostaną te pola zależności, które charakteryzują się dużą siłą zależności, czyli pola którym wielu ekspertów nadało wysoki stopień ważności (2 lub 3) oraz pola, dla których stwierdzono duże rozbieżności w ocenach zależności otrzymanych od poszczególnych ekspertów, ale w drodze weryfikacji tych ocen dokonanej przez zespół ekspertów metodą „burzy mózgów” ustalono, iż stopień ważności ocenianych zależności jest jednak duży. Tą drogą dokonany zostanie wybór zależności, na których trzeba będzie skoncentrować się w trakcie przeprowadzania właściwej oceny, a więc tych które są najistotniejsze z punktu widzenia oddziaływania PO RPW na środowisko i możliwości wdrażania zasad zrównoważonego rozwoju.

Etap III – Ocena i opis oddziaływań na środowisko i możliwości wdrażania zasad zrównoważonego rozwoju

Ocena proponowanych w PO RPW działań zostanie dokonana tylko w odniesieniu do tych zależności, które w ramach II etapu prac uznane zostaną za ważne. Wyniki tej oceny będą przedstawiane w układzie:

1. Ocena – krótka i ogólna informacja o spodziewanych oddziaływaniach i ich kierunku (pozytywnym lub negatywnym);
2. Komentarz – wyjaśnienia i uzasadnienie sformułowania powyższej oceny;
3. Rekomendacje – proponowane poprawki i uzupełnienia, a także rozwiązania alternatywne w stosunku do tych zawartych w dokumencie PO RPW.

Rekomendacje formułowane będą na podstawie wyników ocen przeprowadzonych przy użyciu kryteriów ogólnych i szczegółowych, a także kryteriów formalnych.

Etap IV – Przygotowanie pełnego dokumentu Prognozy i jego konsultowanie

Po zestawieniu wszystkich ocen przeprowadzonych w stosunku do działań i priorytetów PO RPW oraz wyników oceny dokumentu wg kryteriów formalnych, oraz po dokonaniu oceny stanu środowiska obszaru Polski Wschodniej i możliwych zmian tego stanu w wyniku realizacji PO RPW, przygotowana zostanie wersja robocza *Prognozy*, która zostanie przekazana Ministerstwu Rozwoju Regionalnego oraz oceniona przez dwóch koreferentów wybranych przez Konsorcjum do współpracy przy *Prognozie*. Zgodnie z wymogiem Zamawiającego nawiązującymi do wymogów prawnych zapisanych w ustawie Prawo ochrony środowiska (art. 43 ust. 2) i z tzw. dobrą praktyką w zakresie wykonywania

**Prognoza oddziaływania na środowisko projektu
Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej na lata 2007-2013
RAPORT METODOLOGICZNY**

ocen oddziaływania na środowisko, projekt *Prognozy* poddany zostanie następnie (łącznie z projektem PO RPW) konsultacjom społecznym organizowanym przez Zamawiającego oraz ocenie jakościowej Ministra Środowiska i Głównego Inspektora Sanitarnego. Po zakończeniu konsultacji oraz po uzyskaniu opinii i/lub uwag Zamawiającego, Ministra Środowiska i Głównego Inspektora Sanitarnego, a także koreferentów, przygotowana zostanie wersja końcowa *Prognozy oddziaływania na środowisko projektu PO RPW*, którą Konsorcjum przekaze Ministerstwu Rozwoju Regionalnego.

Podstawowe obszary problemowe oceny

Przy opracowywaniu *Prognozy* do PO RPW zespołowi ekspertów towarzyszyć będzie świadomość unikalności i specyfiki obszaru objętego Programem oraz nagromadzenia wielu problemów w tej części Polski. Specyfiką tego regionu jest m. in. to iż cztery z pięciu województw objętych Programem to województwa przygraniczne. Województwa Polski Wschodniej, będące obszarami najbardziej zagrożonymi w skali Polski i całej UE, są jednocześnie terenami o ogromnych walorach przyrodniczo-krajobrazowych, które nie powinny ulec degradacji w procesie rozwoju. Na walory te składają się zarówno cenne ekosystemy oraz siedliska licznych rzadkich i ginących w skali kraju i Europy gatunków roślin i zwierząt, jak i liczne wielkoprzestrzenne obszary chronione różnej rangi, w tym wiele obszarów rangi międzynarodowej (rezerваты biosfery, obszary Konwencji Ramsar, obszary Natura 2000). Jednocześnie wartością tego regionu jest iż należy on do obszarów najmniej skażonych zanieczyszczeniami przemysłowymi w Polsce. Województwa Polski Wschodniej to także ostatnie w kraju obszary, gdzie znajdują się rozległe tereny o zachowanym unikatowym w Polsce i Europie tradycyjnym kulturowym krajobrazie rolniczym z przewagą sprzyjającej bioróżnorodności ekstensywnej gospodarki rolnej oraz z zachowanymi zabytkowymi układami osadniczymi i zespołami zabytkowej zabudowy wiejskiej. Walory te zachowały się właśnie dzięki zapóźnieniu cywilizacyjnemu tych obszarów, co stwarza dziś niepowtarzalną szansę wykorzystania ich dla rozwoju różnorodnych form turystyki, zwłaszcza turystyki wiejskiej, przyrodniczej, kulturowej i specjalistycznej.

Jako podstawowe obszary problemowe oceny projektu Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej 2007-2013 uznano:

- spójność diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej oraz celów i działań zawartych w Programie z punktu widzenia konstytucyjnej zasady zrównoważonego rozwoju,
- relacje pomiędzy wybranymi kierunkami rozwoju i działaniami zawartymi w Programie a środowiskiem, w tym możliwości rozwiązywania ewentualnych konfliktów,
- ekoinnowacyjność działań zawartych w Programie i możliwość promowania ekoinnowacyjności prowadzącej do wzrostu efektywności wykorzystania zasobów, a tym samym przyczyniającej się do zmniejszania presji na środowisko,
- możliwość kształtowania świadomości ekologicznej mieszkańców Polski Wschodniej poprzez realizację działań zawartych w Programie,
- stopień uwzględnienia aspektów środowiskowych w zarządzaniu i wdrażaniu działań zawartych w Programie oraz w systemie monitorowania skutków ich realizacji.

**Prognoza oddziaływania na środowisko projektu
Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej na lata 2007-2013
RAPORT METODOLOGICZNY**

Oprócz przedstawionych podstawowych obszarów zakres problemowy Prognozy obejmuje określenie stanu środowiska i potencjalnych jego zmian na terenie objętym Programem, ze szczególnym uwzględnieniem zasobów i walorów analizowanego obszaru wymagających ochrony oraz przesądzających o specyfice tej części kraju. W tym aspekcie przeprowadzona analiza będzie zmierzać do określenia relacji działań zawartych w PO RPW z następującymi walorami obszaru Polski Wschodniej:

- zasobami przyrody ożywionej, w tym obszarami chronionymi lub proponowanymi do ochrony w ramach Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000,
- zasobami dziedzictwa kulturowego, w tym struktury osadniczej oraz zasobami krajobrazu kulturowego,
- potencjałem turystycznego wykorzystania terenu Polski Wschodniej, w tym turystyki zdrowotnej.

Forma końcowa raportu z Prognozy

Końcowa wersja *Prognozy* zostanie sporządzona w formie raportu. Zamawiającemu przekazany zostanie egzemplarz raportu w wersji papierowej oraz jego wersja elektroniczna (w formacie zgodnym z powszechnie używanymi edytorami tekstowymi, w tym Word, oraz w formacie PDF). Raport zawierać będzie wszystkie elementy wymagane przez Zamawiającego, jego struktura odpowiadać będzie powszechnie przyjętym wymogom dotyczącym prac badawczych oraz specyficznym wymogom Zamawiającego.

Główne wyniki i rekomendacje *Prognozy* zostaną także przedstawione w prezentacji Power Point. Prezentacja ta zostanie przygotowana w celu zaprezentowania *Prognozy* podczas seminariów organizowanych w celu wspólnych konsultacji społecznych *Prognozy* oraz projektu PO RPW, które odbywać się będą w terminach określonych przez Zamawiającego.

Wstępna, robocza propozycja konspektu Prognozy oddziaływania na środowisko PO RPW na lata 2007-2013 stanowi załącznik do niniejszego raportu.

Załącznik

WSTĘPNY KONSPEKT PROGNOZY ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO PO RPW NA LATA 2007-2013

Streszczenie w języku nie technicznym

W streszczeniu w sposób zwięzły i przystępnym językiem przedstawione zostaną wszystkie najistotniejsze elementy raportu Prognozy PO RPW, między innymi cele oceny, zastosowane metody badawcze (przede wszystkim przyjęte kryteria oceny), główne wnioski oraz rekomendacje wynikające z przeprowadzonej oceny PO RPW

I. Zagadnienia ogólne

Wprowadzenie

We wprowadzeniu przedstawione zostaną formalno-prawne podstawy sporządzenia Prognozy, jej cel i zakres oraz scharakteryzowany zostanie przedmiot Prognozy, czyli dokument Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej na lata 2007 – 2013, omówione zostaną ponadto tryb, warunki i sposób pracy zespołu oceniającego, a na końcu przedstawiony zostanie cały zespół wykonujący Prognozę.

- ♦ Podstawy formalno-prawne
- ♦ Cel i zakres prognozy
- ♦ Przedmiot prognozy (PO RPW)
- ♦ Tryb, warunki i sposób pracy zespołu oceniającego
- ♦ Zespół wykonujący

Stan środowiska na obszarze województw Polski Wschodniej

W rozdziale tym omówiony zostanie w sposób syntetyczny stan tych elementów środowiska Polski Wschodniej, które są najistotniejsze z punktu widzenia oceny wpływu na środowisko proponowanych w ramach Programu działań.

- ♦ Powietrze atmosferyczne
- ♦ Środowisko wodne
- ♦ Powierzchnia ziemi
- ♦ Ochrona przyrody, w tym różnorodności biologicznej

Przewidywane zmiany w stanie środowiska w przypadku realizacji proponowanych działań zaproponowanych lub odstąpienia od ich realizacji

W rozdziale tym przedstawione zostaną przewidywane zmiany w stanie środowiska jakich można się spodziewać w wyniku realizacji działań przedstawionych w PORPW (jaki elementy środowiska mogą być najbardziej zagrożone i w jakim stopniu) oraz w przypadku, gdyby tych działań nie realizowano (tzw. opcja „0”).

**Prognoza oddziaływania na środowisko projektu
Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej na lata 2007-2013
RAPORT METODOLOGICZNY**

II. Prognoza oddziaływania na środowisko PO RPW

Będzie to zasadnicza część ekspertyzy przedstawiająca wyniki przeprowadzonych ocen dotyczących potencjalnego wpływu na środowisko realizacji zapisanych w Programie działań. Istotne jest to, że oceniane będzie nie tylko to, czy aspekty związane z ochroną środowiska i ze zrównoważonym rozwojem są uwzględniane lub nie i jak ich brak może w przyszłości negatywnie skutkować przy realizacji strategii, ale wskazywane będą też (jeżeli po przeprowadzonych analizach uznane to zostanie za zasadne) możliwości uczynienia proponowanego Programu bardziej prośrodowiskowym i bardziej przyczyniającym się do wdrażania w Polsce zasad zrównoważonego rozwoju.

Ocena ogólna

W ramach oceny ogólnej dokonana zostanie ocena ujmowania zagadnień ochrony środowiska i zagadnień związanych ze zrównoważonym rozwojem w dokumencie PO RPW – na podstawie kryteriów o charakterze formalnym oceniane będą aspekty środowiskowe i aspekty związane ze zrównoważonym rozwojem w rozdziałach ogólnych dokumentu, a więc dotyczących diagnozy, celów, komplementarności działań, planu finansowego i systemu wdrażania.

- ◆ Diagnostyka i SWOT
- ◆ Cele programu i wskaźniki ich realizacji
- ◆ Komplementarność działań
- ◆ Plan finansowy
- ◆ System wdrażania

Ocena szczegółowa

W ramach oceny szczegółowej dokonana zostanie ocena potencjalnego oddziaływania na środowisko realizacji poszczególnych działań proponowanych w PO RPW. Ocena ta, dokonywana w oparciu o cały zestaw przyjętych kryteriów, przedstawiona będzie w sposób syntetyczny, a do tej oceny dołączony zostanie komentarz wskazujący szerszy kontekst – tzn. dlaczego takiego oddziaływania należy się spodziewać. W przypadku spodziewanych negatywnych oddziaływań zaproponowane zostaną możliwe zdaniem zespołu oceniającego sposoby eliminacji lub znaczącego zmniejszenia tych oddziaływań – przygotowane zostaną one w formie rekomendacji wskazujących jak należałoby zmienić zapisy dokumentu by to osiągnąć.

- ◆ Priorytet I – Nowoczesna gospodarka
- ◆ Priorytet II – Wojewódzkie ośrodki wzrostu
- ◆ Priorytet III - Infrastruktura drogowa i przejść granicznych
- ◆ Priorytet IV – Pomoc techniczna

III. Metodyka oceny i pola niepewności

Metodyka

Przedstawiona zostanie przyjęta przez zespół oceniający metodyka oceny potencjalnego wpływu realizacji działań zapisanych w PO RPW, która bazować będzie na metodologii strategicznych ocen oddziaływania na środowisko i doświadczeniu zgromadzonym już w Polsce w tym zakresie. Przedstawione zostaną kolejne etapy prac jakie podejmował zespół oceniający podczas przygotowywania Prognozy oraz sposób podejścia przyjęty przy formułowaniu i wykorzystywaniu kryteriów oceny.

Obszary niepewności

Zgodnie z wymogami obowiązującej dobrej praktyki w zakresie przygotowywania strategicznych ocen oddziaływania na środowisko w raporcie Prognozy przedstawione będą trudności jakie napotka zespół przy określaniu potencjalnych oddziaływań oraz braki w dostępnej wiedzy do określania potencjalnych oddziaływań tego typu działań jakie są proponowane w ramach PO RPW. Zarysowane zostaną tym samym pola niepewności związane z określonymi formułowanymi przez zespół oceniający wnioskami.

Prognoza oddziaływania na środowisko projektu
Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej na lata 2007-2013
RAPORT METODOLOGICZNY

Literatura

W raporcie zamieszczony zostanie wykaz materiałów i literatury wykorzystanej przy realizacji zadania.

Załączniki

W formie załącznika zamieszczony zostanie szczegółowy wykaz przyjętych kryteriów oceny. Jeżeli będzie taka potrzeba to w formie dodatkowych załączników zamieszczone zostaną też inne dodatkowe informacje związane z przeprowadzoną oceną.